

Sygn. akt III UK 143/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 października 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący)

SSN Leszek Bielecki

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania M. S.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R.
o wysokość świadczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 8 października 2020 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 10 października 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W wyroku z dnia 10 października 2018 r., sygn. akt III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) – w sprawie z wniosku M. S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R. – zmienił zaskarżony apelacją wnioskodawczyni wyrok Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w R. z dnia 11

sierpnia 2017 r., sygn. akt IV U (...), i poprzedzającą go decyzję organu rentowego z dnia 24 maja 2017 r. w ten sposób, że przyznał wnioskodawczyni prawo do renty rodzinnej wyliczonej jako 85% świadczenia przysługującego zmarłemu H. S. w postaci renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem, od dnia 23 marca 2017 r.

Decyzją z dnia 24 maja 2017 r. organ rentowy przyznał M. S. rentę rodzinną od dnia 23 marca 2017 r. (od daty śmierci męża H. S.). Wysokość renty rodzinnej została ustalona na kwotę 2.118,78 zł brutto stanowiącej 85% emerytury, która była należna zmarłemu mężowi wnioskodawczyni. Organ rentowy przyznał również dodatek pielęgnacyjny w kwocie 209,59 zł.

Wyrokiem z dnia 11 sierpnia 2017 r., sygn. akt IV U (...), Sąd Okręgowy w R. oddalił odwołanie wnioskodawczyni od powyższej decyzji. Sąd ustalił, że H. S. na skutek wypadku przy pracy z dnia 9 marca 1983 r. doznał uszkodzenia oka lewego, co „skutkowało” jego całkowitą niezdolnością do pracy w związku z wypadkiem przy pracy. Prawomocnym wyrokiem z dnia 30 grudnia 1983 r., sygn. akt V U (...), Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w R. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R. w ten sposób, że przyznał H. S. prawo do renty inwalidzkiej z tytułu wypadku przy pracy według II grupy inwalidztwa z dniem 9 marca 1983 r. na stałe. Mąż wnioskodawczyni był także uprawniony do emerytury od 1 października 1994 r. Świadczenia były wypłacane w zbiegu, przy czym renta z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy jako świadczenie wyższe była wypłacana w całości, a emerytura jako świadczenie niższe była wypłacana w 50%.

Sąd pierwszej instancji – powołując się na regulacje określone w art. 65, art. 67 ust. 1 pkt 3 i art. 73 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 53 r.; dalej również jako: ustawa emerytalna) – stwierdził, że organ rentowy prawidłowo obliczył wysokość pobieranej przez wnioskodawczynię renty. Według Sądu brak jest podstaw do przyznania renty rodzinnej w wysokości stanowiącej 85% renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy z dnia 9 marca 1983 r., ponieważ śmierć męża

wnioskodawczynie nie była spowodowana wypadkiem przy pracy, ani nie pozostawała w związku z tym wypadkiem.

Sąd drugiej instancji – rozpoznając apelację wnioskodawczynie od powyższego wyroku – przywołał treść artykułów: 65 ust. 1 68 ust. 1, 67 ust. 1 pkt 3, 70 oraz 73 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i stwierdził, że przy ustalaniu podstawy wymiaru renty rodzinnej nie sumuje się kwot świadczeń przysługujących z różnych tytułów i z różnych rodzajowo ubezpieczeń społecznych, a podstawą ustalenia wysokości renty rodzinnej jest korzystniejsze z przysługujących zmarłemu świadczeń. Według Sądu Apelacyjnego wnioskodawczynie przysługiwało prawo wyboru ustalenia wysokości renty rodzinnej po zmarłym małżonku biorąc pod uwagę jako podstawę ustalenia renty rodzinnej korzystniejsze z przysługujących zmarłemu świadczeń – kwotę renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy, które to świadczenie było wyższe niż emerytura pobierana przez H. S. (Sąd nie wskazał podstawy prawnej takiej konkluzji).

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego organ rentowy zaskarżył skargą kasacyjną. W skardze – opartej na pierwszej podstawie kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) – zarzucono błędną wykładnię art. 6 ust. 1 pkt 8 w związku z art. 17 ust. 1, 5-7 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 2018 r., poz. 1376 ze zm.) przez przyjęcie, że wnioskodawczynie ma prawo do renty rodzinnej wyliczonej jako 85% świadczenia przysługującego zmarłemu H. S. w postaci renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy pomimo, że śmierć H. S. nie nastąpiła w związku z wypadkiem przy pracy.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Dokonując subsumpcji prawidłowo ustalonego stanu faktycznego Sąd Apelacyjny pominął unormowania art. 17 ust. 5 – 7 ustawy z dnia 30 października

2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 1205; dalej również jako: ustawa wypadkowa) o następującej treści: Renta rodzinna z ubezpieczenia wypadkowego przysługuje uprawnionym członkom rodziny ubezpieczonego, który zmarł wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej. Renta rodzinna z ubezpieczenia wypadkowego przysługuje również w razie śmierci wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej rencisty uprawnionego do renty z tytułu niezdolności do pracy. Członkom rodziny rencisty uprawnionego do renty z ubezpieczenia wypadkowego, który zmarł z innych przyczyn niż wypadek przy pracy lub choroba zawodowa, przysługują świadczenia określone w ustawie o emeryturach i rentach z FUS bez względu na długość okresu uprawniającego do przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy na podstawie tych przepisów.

W ocenie Sądu Najwyższego, powyższe unormowania wskazują na odmienności świadczeń wypadkowych w stosunku do świadczeń rentowych przysługujących na podstawie podstawowej w kwestii rent - ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Jako *leges speciales* przepisy wypadkowej mają pierwszeństwo, co oznacza, że renta z ubezpieczenia wypadkowego przysługuje uprawnionym członkom rodziny ubezpieczonego tylko w sytuacji, gdy członek rodziny (również pobierający rentę wypadkową) zmarł wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej. W takiej sytuacji nie ma znaczenia data zgonu; w każdym przypadku, w którym następuje on wskutek wypadku lub choroby zawodowej, członkowie rodziny mają prawo do renty rodzinnej wypadkowej. Jeśli pokrzywdzony wypadkiem zmarł z innych przyczyn, członkom rodziny nie przysługuje renta rodzinna obliczona od renty wypadkowej.

Celem art. 17 ust. 7 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych jest umożliwienie członkom rodziny rencisty uprawnionego do renty z ubezpieczenia wypadkowego, który zmarł z innych przyczyn niż wypadek przy pracy lub choroba zawodowa, nabycia prawa do renty rodzinnej, obliczonej od renty z tytułu niezdolności do pracy przyznawanej na podstawie art. 57 ust. 1-2 ustawy emerytalnej. W takim przypadku nie jest wymagane udowodnienie przez rodzinę zmarłego adekwatnego stażu ubezpieczeniowego. Oznacza to, że nawet (teoretycznie) jeden dzień

ubezpieczenia społecznego (wypadkowego), umożliwia przyznanie takiej renty rodzinnej. Przepis art. 17 ust. 7 ustawy wypadkowej dotyczy więc osób, które nie mają długiego stażu ubezpieczeniowego, który umożliwiłby przyznanie emerytury, która – co do zasady – powinna być wyższa od renty z tytułu niezdolności do pracy. Przepis ten nie ma więc zastosowania w przypadku, gdy osoba, która zmarła była uprawniona do emerytury (w zbiegu z rentą z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej). Wówczas renta rodzinna przysługująca członkom rodziny jest ustalana zgodnie z art. 73 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych od wysokości emerytury pobieranej przez zmarłego.

Do wykładni analizowanej kwestii relewantne znaczenie definicja ustawowa renty. Zgodnie bowiem z art. 4 pkt 10 ustawy emerytalnej użyte w niej określenie "renta" - oznacza rentę z tytułu niezdolności do pracy i rentę rodzinną. Zgodnie z art. 73 ust. 1 ustawy emerytalnej, renta rodzinna wynosi dla jednej osoby uprawnionej - 85% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu, dla dwóch osób uprawnionych - 90% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu, dla trzech lub więcej osób uprawnionych - 95% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu, przy czym za kwotę świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu, uważa się kwotę emerytury, z zastrzeżeniem ust. 3 lub renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy (art. 73 ust. 2 ustawy). Wymieniona wyżej renta z tytułu całkowitej niezdolności do pracy oznacza – co do zasady - rentę z tytułu niezdolności do pracy (art. 57 ust. 1 ustawy emerytalnej).

W sytuacji więc, gdy osoba uprawniona do renty wypadkowej i emerytury, nie zmarła wskutek wypadku przy pracy, podstawy renty rodzinnej nie można obliczyć od wyższego dowolnie wybranego jednego z tych świadczeń, ale wyłącznie od emerytury (art. 17 ust. 7 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych w związku z art. 73 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Sąd Apelacyjny nie wskazał podstawy prawnej swej konstatacji, że wnioskodawczyni przysługiwało prawo wyboru ustalenia wysokości renty rodzinnej po zmarłym małżonku biorąc pod uwagę jako podstawę ustalenia renty rodzinnej

korzystniejsze z przysługujących zmarłemu świadczeń – kwotę renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy, które to świadczenie było wyższe niż emerytura pobierana przez H. S. . Prawdopodobnie Sąd Apelacyjny kierował się treścią art. 95 ust. 1 ustawy emerytalnej, jednak przepis ten nie miał zastosowania, gdyż wnioskodawczyni nie przysługiwało prawo do kilku świadczeń (tak wynika z ustaleń Sądu).

Ustalenia zaskarżonego wyroku wskazują, że na skutek wypadku przy pracy H.S. doznał uszkodzenia oka lewego, co spowodowało jego całkowitą niezdolność do pracy w związku z wypadkiem przy pracy. Jedynie więc ustalenie przez Sąd Apelacyjny, że śmierć tej osoby powstała wskutek dolegliwości lewego oka mogło uzasadniać obliczenie renty rodzinnej od podstawy renty wypadkowej. Ustaleń takich jednak w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku nie przedstawiono.

Uznając zatem skargę kasacyjną za uzasadnioną, Sąd Najwyższy wyrokował na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.